

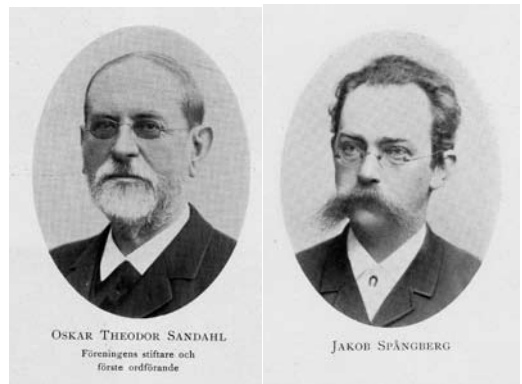
SEFs årsmöte 2005 på Dalarö

MATTIAS FORSHAGE

Sextonde svenska årsmötet löpte av stapeln 10-12 juni på Dalarö i Stockholms skärgård, och sammanföll med värdföreningens 125-årsjubileum. Mötet samlade 35 deltagare och bjöd på den sedvanliga blandningen av exkursioner, föredrag och årsmötesförhandlingar.

Man kan invända att jubileet inträffade redan 2004, eftersom det var i december 1879 som föreningen samlades, kring ett upprop av läkaren Oskar Sandahl att starta en svensk entomologisk tidskrift, och konstituerades vid ett möte i dennes hem 14/12. Det var detta datum man räknade med när föreningens 100-årsjubileum firades på riksmuseet 1979 (med tal av kungen, digert föredragsprogram, brakfast och exkursion till Gotland). Att föreningens start skedde så sent på året gör dock att det första verksamhetsåret är 1880, med den första "allmänna ordinarie" sammankomsten och det första tidskriftsnumret i februari, så att det året kändes åtminstone lika rimligt att fira.

Den här gången blev det dock varken kung eller brakfast (det senare tack vare att folkhögskolan vi hyrt in oss på ägdes av Frälsningsarmén och tillämpade totalt alkoholförbud i lokalerna), föredragen begränsades till två och exkursionerna var inskränkta till närområdena. Icke desto mindre förflöt det hela på ett genomtrevligt och allmänt uppskattat sätt, visserligen inte smidigt och noga förberett i varje detalj, och såsom ofta

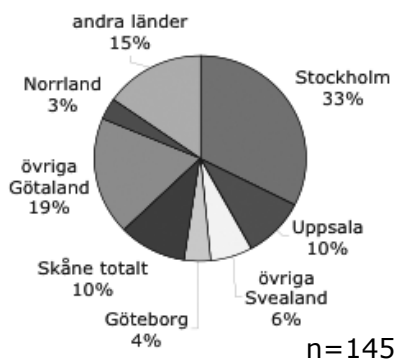

Figur 1. Två av Stockholmsföreningens grundare, Oskar Theodor Sandahl och Jakob Spångberg.

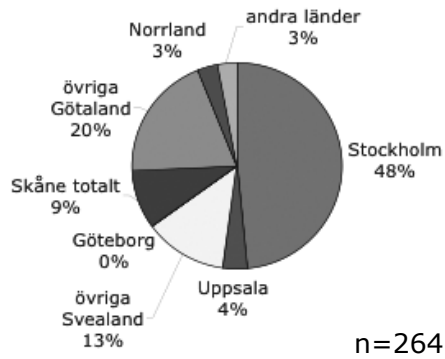
på entomologmötena med taskigt väder och ganska magra fångster (det regnade för all del inte under någon av exkursionerna, men var mestadels kallt, mulet och vått), men inget av detta förmådde lägga band på entomologernas notoriskt goda humör.

Dalarö har fastlandsförbindelse och kan sägas utgöra det sydostligaste hörnet av Södertörn. Samhället Dalarö består idag till största delen av sommarstugebebyggelse från förra sekelskiftet och är en utpräglad sommarstad. Längre var det dock fast lotsstation för fartyg som skulle in till Stockholm, och dessutom var det hemmahamn för svenska sjökrigsmakten under lång tid. Eft-

Medlemmarna 1880

Medlemmarna 2005

Figur 2. Fördelningen av Stockholmsföreningens medlemmar över landet vid starten 1880 och vid jubileet 2005.

Figur 3. Deltagarna på entomologmötet i Dalarö 2005 samlade i grävvädret utanför förläggningen. Foto: Markus Forslund.

er att vid den s k "lilla istiden" under slutet på 1600-talet hela svenska krigsflottan frusit inne flera vintrar i rad under pågående krig och alltså missat krigandet, beslöt man dock att flytta flottbasen till Blekinge där issituationen var lättare.

Fredagen var regnig och som tur var stod inomhusaktiviteter på schemat. Kvällens första föredrag hölls av värdföreningens ordförande (och tillika artikelförfattaren) och behandlade Stockholms entomologiska förenings historia, med anledning av jubileet. Stockholmsföreningens historia avspeglar en väsentlig del av entomologins svenska historia eftersom folk från hela landet anslöt sig. Det berodde på att föreningen var den var den första och länge enda i sitt slag (med undantag för en kortlivad Göteborgssektion på 1890-talet) och på att den var utgivare av *Entomologisk Tidskrift* ända fram till 1976. Inför ett hot om indragen finansiering från Vetenskapsrådet slog sig då landets alla entomologiska föreningar samman till en riksförening för att ta över och säkerställa utgivningen. Sveriges En-

tomologiska Förening är alltså ett ganska nytt påfund.

Föredraget presenterade många av de spännande personligheterna i föreningens tidiga historia – både stjärnor som Holmgren och Aurivillius, frenetiska samlare som Lampa och idoga föreningsaktivister som Sandahl (Fig. 1), Entomologisk Tidskrifts första redaktör Spångberg och många andra – och redogjorde för verksamheten under de tidiga åren, med deras olika publikationer, exkursioner, stipendier, engagemang i den praktiska entomologin (med böcker & tidskrifter om tillvägagångssätt för att "utrota" skadedjur, och initiativet att starta Sveriges Entomologiska Anstalt), deras insektsamling (som skänktes till nämnda Anstalt, som sedan övergick i Växtskyddsanstalten, som sedan övergick i SLU, så att samlingen idag återfinns - länge helt bortglömd - i Ultuna) och deras digra bibliotek (som skänktes till Riksmuseets entomologiska avdelning).

Alkohol visade sig vara ett mycket viktigt

moment i föreningens historia. Till att börja med kom en väsentlig del av startkapitalet från tidskriften från "storkapitalisten brännvinskungen" L O Smitt, och från början och lång tid framåt (kanske främst på 40-talet) var det självklart med alkoholindränkta eftersitsar till mötena; sillsallat och snaps var det gängse, och ibland ledde det till smärre skandaler som det omtalade "Sjöslaget vid Frescati 17.I.1947" (beskrivet av Brundin i hans historik i jubileumsnumret av *ET* 1979:3-4). Att ha årsmöte i alkoholfria lokaler hade knappast kommit i fråga på denna tid! Det som ligger bakom den mycket ringa alkoholkonsumtionen under de flesta av dagens entomologiska aktiviteter torde dock inte vara ett ökat kristet inflytande utan framförallt massbilismen, som gör att de flesta kommer i egna bilar till aktiviteterna. För att hedra de gamle (eller kanske mest för sitt eget höga nöjes skull?) begav sig en kontingent på lördagkvällen till en av de lokala pubarna för samkväm under åtminstone ett lättare alkoholinlag.

Förutom en god dos personalia och blandade anekdoter rymde exposén också en del jämförelser av medlemsstocken förr och nu, liksom av entomologins förutsättningar. I jämförelse med 1880 är medlemmarna numera är fler, mer spridda i samhällsklasserna, och inkluderar även kvinnor. Dock är medlemmarna nu inte alls lika många som under glansdagarna på 40-talet,

när föreningen hade både en särskild ungdomsverksamhet och exkursioner för biologilärare. Geografiskt sett är spridningen ganska likartad, trots att lokalföreningarna kommit till under tiden (Fig. 2). Göteborgarna och Uppsalienarna har visserligen flytt Stockholmsföreningen, och andelen utländska medlemmar minskat, men skåningar, övriga sydsvenskar och norrlänningar finns i märkvärdigt likartad proportion 1880 och 2005.

Föredragshållaren räknade upp en mängd faktorer (tekniska innovationer, infrastrukturella nyheter, politiska och teoretiska förändringar) som förändrat entomologins förutsättningar, men underströk att de grundläggande behoven för den som har gripits (eller är på väg att gripas) av insekternas underbara värld; av sällskap och råd från likasinnade, hjälp med utrustning, bestämning & litteratur, samt bevarandet av rika biotoper, är i allt väsentligt desamma nu som för 125 år sedan.

Nästa föredrag hölls av professor Thomas Jaenson, Uppsala, om växtsubstanser som repellenter för stickmyggor och fästingar. Föredraget var långt bredare än titeln utlovade, och gav en fascinerande överblick över hela ämnesområdet med stickande/blodsugande leddjur, vilka dessa är och var de finns, vilka sjukdomar de kan sprida och hur man kan skydda sig mot dem. I viss detalj redogjordes för experiment i dels

Figur 4. Trots en del regn under mötet kunde praplyerna även användas för det de är avsedda för under ett entomologmöte – insektsfångst. Här vid Stegsholm på lördagseftermiddagen. Foto: Markus Forslund.

Sverige och dels Guinea-Bissau med att ta fram starkt doftande ämnen ur lokalt tillgängliga växter och testa i vilken utsträckning dessa repellerade myggor och fästingar. Det fanns åtskilliga substanser bland våra vanliga doftande växter som stod sig väl i testerna! Frågestunden blev förstås livlig; trots att vi brukar vara missnöjda med att myggor och fästingar hör till de få representanter för småkrypsvärlden som väcker stor uppmärksamhet i massmedia och hos allmänheten, så kan man lugnt konstatera att det är ämnen som engagerar även entomologer själva.

Årsmötesförhandlingarna hölls på lördagkvällen. Johannes Bergsten, som varit SEF:s sekreterare ett år, skulle flytta till London för en tid och lämnade håll efter sig i styrelsen och andra forum. Som hans ersättare valdes Petter Bohman i Umeå in i styrelsen. En livlig diskussion utspann sig (liksom förra året) på temat giftfällor, och en arbetsgrupp valdes för att fortsätta arbetet med tydliga ställningstaganden kring detta. Även arbetet med att öppna Artportalen för vissa insektgrupper väckte en del diskussion. Andra punkter var inbjudan till nästa års entomologmöte, som östgötaföreningen ska stå värd för på Omberg, samt det året därpå i Uppsala, som är ett nordiskt entomologmöte och sammanfaller med firandet av Linnéjubileet, samt beslutet att på värdföreningens förslag skänka SEF:s markägardiplom till Djurgårdsförvaltningen för deras allmänna uppräckning i naturvårdsfrågor och särskilt att de slutat stå döda ved så noggrant.

Detta pris utdelades till sist vid en ceremoni på/utanför Riksmuseet den 1 juni 2006 (se separat rapport).

Exkursionsprogrammet började på lördagförmiddagen, då de flesta följde med Bert Viklund till Tyresta nationalpark och särskilt östra änden av dess brandfält (från storbranden i augusti 1999) vid Stensjön. Exkursionsledaren har inventerat området under en lång tid, både före och efter branden, och berättade en del om dess historik och lite om de många fascinerande fynd som gjorts under det omfattande inventeringsprojektet. Inventeringsdeltagarna fascinerades av det märkvärdiga landskap som branden lämnat, och tog en promenad genom detta till ett uthägn som dock visade sig svårfunnet. Promenaden fick bitvis bli rask för att tidsschemat

skulle hållas, men i det fascinerande landskapet och med en ljudkuliss som rymde t ex ropande storlom och sjungande trädlärka var den likafullt mycket angenäm. Tyvärr hade inget insamlingstillstånd kunnat utverkas, men några insekter visade sig för oss ändå, såsom *Acmaeops pratensis* – en framförallt nordlig långhorning med viss brandanknytning.

Tack vare bristen på insamlingstillstånd erbjöds ett alternativt exkursionsmål för de deltagare som ogärna ville avstå från att samla, som var Skutan, beläget i västra änden av samma skog men utanför park- och reservatsgränserna. Ett litet fåtal personer deltog i denna exkursion, och inga fynd har rapporterats.

Under eftermiddagen fanns två mer likartade alternativ; Sandemar och Stegsholm, som båda kunde erbjuda strandängar, lövsumpskogar, ädellöv och torrbackspartier, men Sandemar med rikkärr och sandtag som bonus, men även med reservatsbestämmelser, fågelskyddsområde med tillträdesförbud, och tvång att samsas om lokalen med fågelskådare.

Sandemarskontingenten hittade först i grustaget där bilarna parkerades den lilla jordlöparen *Microlestes minutulus*. I rikkärr (Fig. 5) togs många skalbaggar, t ex lilla lysmasken *Phosphaenus hemipterus*, hos myror kortvingen *Zyras collaris*, samt diverse dykare etc. Där flög också några märkliga psychodider (fjärilsmyggor) som många lade märke till men ingen tycks ha samlat in. I strandskogen togs den till synes kustbundna kortvingen *Ilyobates benetti* i ruten al. På strandängen letades förgäves efter *Bledius*-arter. Vidare togs vid älgspilling kortvingen *Atheta harwoodi* och kuldyngbagge *Aphodius brevis* (den senare har en märkligt kliven ekologi, vanlig i torr kodynga på alvarmark på Öland och dels helt lokalt i älgspilling i skogen, t ex i Stockholms skärgård). På torra björkar fanns den behornade lilla svartbaggen *Oplocephala haemorrhoidalis* som är ganska sällsynt, men känd från lokalen sedan tidigare. Andra kortvingar från Sandemar är t ex *Stenus lustrator*, *Euaesthetus ruficapillus* och *Sepe-dophilus immaculatus*. Även bruna guldbaggen *Liocola marmorata* visade sig.

Den grupp som istället gav sig iväg till Stegsholm på Gålö tittade på en underlig fluga (som insamlades men som vi inte förmått spåra

Figur 5. Rikkäret vid Sandemar bjöd på en hel del kortvingefynd. Foto: Mats Jonsell.

upp vart den tog vägen), en hane av långhornsbi, ett barkstinkfly på björk, liksom på en rikedom av grodor, sällskapliga kor och även en fladdermus, och det togs flera olika små långhorningar och två arter av stritsäcksteklar, *Anteon brachycerum* och *Lonchodryinus ruficornis*. På Gålö togs även en braconidstekel som enligt Thorkild Munk är ny för vetenskapen.

På lördagkvällen var det kyligt och en lampa som tändes lockade ytterst få fjärilar, och snart kom regnet.

Söndagen bjöd en skärgårdsbåtresa ut till Ornö, den största ön i Stockholms södra skärgård, med en mosaik av hällmarkstallskogar, m e m ålderdomliga jordbruksmiljöer, ädellöv, sumpmarker, kalkinslag osv. Det hör till de områden i Stockholm från vilka ekoxen rapporterades fordom (samtliga dock utan belägg), och södra Ornö har också en plats i den entomologiska historien för att det var den unge Nisse Linnmans skalbaggsjaktmarker. Vi höll oss dock på norra delen av ön kring gården Svinåker. Trots att lunchen skickades med oss i storförpackningar istället för lunchpaket, så att hanteringen av denna erbjöd en del förvirring och tidskrävande hantering var även denna exkursion lyckad och vi hade t o m lite solsken. Här gjorde exkursionsdeltagarna trevliga fynd framförallt tack vare Mats Jonsells närgångna intresse för asp

(spindelbock *Acanthoderes clavipes*, brunbaggen *Mycetochara flavipes*, aspbarkborre *Xyleborus cryptographus*, *Agathidium nigripenne*, *Cerylon ferrugineum* samt barkstinkflyet *Mezira tremulae* – varav flera ovanliga och tidigare rödlistade), men också i de gamla ihåliga ekarna (larver av therevider och alleculiner) och i dynga (glansstekeln *Figites* sp, den vanliga fälttordyveln *Geotrupes stercorarius* – som dock är ganska ovanlig på de flesta håll i landet – och flera *Aphodius*-arter). På SEF:s hemsida visas också en blypunkterad brokvecklare *Olethreutes arcuella* härifrån. Vid Ornöboda brygga under väntan på båten för återresan glädde en hasselsnok exkursionsdeltagarna.

Samtliga deltagare tackas för att ha bidragit med gott mod och stimulerande sällskap till att göra mötet lyckat, och trots att entomologmötet är otursförföljt med avseende på vädret, ser vi nu fram emot innevarande års möte på Omberg. Vi vill särskilt tacka Mats Jonsell och Torbjörn Ramqvist, som är de enda utanför styrelsen själv som hörsammat våra böner om att rapportera in fynd från mötet. Inför kommande möten kan vi konstatera att dalaföreningens initiativ 2004 att dela ut frankerade kuvert till deltagarna för inrapportering kanske inte var så dumt.

Mattias Forshage, ADRESS